

Židovská asimilace a emancipace

- počátky židovské emancipace v Evropě v době osvícenství
- v habsburské monarchii s nástupem císaře Josefa II. na trůn
- 1781 vydání tzv. *tolerančních patentů* pro Čechy a Slezsko
- 1782 vydání *tolerančních patentů* pro Moravu
- reformy Josefa II.: otevření ghett přes den, zrušení povinnosti nosit žluté označení, pohyb bez omezení, povolení investic, zakládání podniků a velkoobchodů, obdělávání půdy (stále zákaz nákupu půdy a obchodu s obilím), studium na VŠ, ve větších obcích povinnost zakládat školy s nenáboženskou výukou
- snaha o centralizaci habsburské monarchie s industriální ekonomickou základnou

- prostředkem jazyk – němčina jako zemský úřední jazyk a jazyk vyučovaný na školách v rámci povinného základního vzdělání
- Josefovým cílem zrušení tradičních společenských privilegií a odstranění překážek ekonomického růstu:

„Mým úmyslem naprosto není podpořit expanzi židovského národa v dědičných zemích ani jejich znovuosazení v krajích, kde nejsou trpěni, nýbrž jenom – v těch místech, kde už žijí, a do té míry, do jaké jsou trpěni – je učinit užitečnými státu.“

- 1797 vydání tzv. *systemálního patentu* – omezení pobytu Židů na místa, kde bydleli v r. 1725, úplná svoboda vykonávání zaměstnání (kromě pachtování výčepů a mlýnů)
- 1799 *toleranční daně* nahrazeny daní z majetku a za ochranu

- negativní dopady: konec používání hebrejštiny a jidiš v obchodních záznamech a na školách, zrušení právní autonomie židovských obcí, povolení k sňatku na základě dokladu o absolvování německé školy, povinnost přijmout německá jména a příjmení a sloužit v rakouské armádě
- významné osobnosti: Rabbi **Ezechiel Landau** – vrchní pražský rabín od 1755, Rabbi **Šelomo Juda Leib Rapoport** – vrchní pražský rabín od 1840, lékař **Jonas Jeitteles**

- od konce 18. století s podporou vládních kruhů šíření myšlenek židovského osvícenství (*haskaly*) – zakládání moderních židovských škol v Čechách, na Slovensku a zejména v Haliči židovskými učiteli *maskilim*
- v českých zemích nejvýznamnějšími *maskilim* **Petr Beer**, učitel mravouky na pražské židovské škole, a **Herz Homberg**, autor učebnice *Bnei Zion* povinné pro všechny židovské děti – nárůst počtu žáků na nenáboženské výuce
- proti kulturní a náboženské asimilaci židovského obyvatelstva rabín **Moše Sofer** – představitel náboženského tradicionalismu, zakladatel uznávané *ješivy* v Bratislavě
- rozkol uvnitř židovské společnosti – konzervativní a liberální proud

- KONZERVATIVCI: strach z údajné snahy odcizit Židům jejich náboženství, přivést je ke křesťanství, obavy o narušení židovského rituálního života
- LIBERÁLOVÉ: přijímání impulzů ze zahraničí (Německo), seznamování se s německou kulturou a myšlením, touha po emancipaci jako nutném předpokladu rovnoprávnosti
- rozpory v názorech na židovskou emancipaci i v rámci křesťanské společnosti – protesty proti společným školám pro Židy a křesťany, snaha bránit se židovské konkurenci v oblasti řemesel a obchodu x podpora ze strany mladých literátů a intelektuálů (prof. **Bernard Bolzano**)
- vznik spolků a kroužků, jejichž členy Židé i křesťané – *Mladá Čechie* – **Siegfried Kapper, Alfred Meissner, Moritz Hartmann, Isidor Heller**

- 1841 zrušení zákazu židovským obyvatelům vlastnit pozemky
- 1848 revoluce – aktivní zapojení Židů do společenského dění, snaha nadřadit emancipačním zájmům zájmy občanské, zrovnoprávnění Židů (zrušení nařízení omezujících sňatky a míst povolených k pobytu, zrušení ghett)
- 1867 na základě *Prosincové ústavy* Židé zcela rovnoprávnými občany rakousko-uherské společnosti
- v souvislosti s nabytím nových práv a svobod židovských obyvatel zvýšení napětí ve společnosti a vzednutí vlny protižidovských nepokojů

Šíření antisemitismu ve 2. pol. 19. stol.

- duben a květen 1848 první protižidovské nepokoje ve Vídni a v Praze – drancování židovských domů a obchodů
- nesouhlas středních vrstev s rovnoprávností Židů a jejich strach z konkurence živený klerikalismem
- návrat části Židů do ghett s požadavkem o jejich obnovení, velká vlna emigrace židovského obyvatelstva do Ameriky
- postupné národnostní štěpení uvnitř židovských komunit do dvou asimilačních proudů – německožidovský proud a českožidovský proud
- **proněmecká** orientace ovlivněna vývojem po r. 1848 – narůstající rozkol Čechů a Němců, příklon Židů k pokrokovým a svobodomyšlným liberálním Němcům,

podpora ze strany vlády, vděk za *Prosincovou ústavu*,
hospodářská elita země německého původu či jazyka, silný
protižidovský antagonismus ze strany Čechů, závazek v
podobě práva vykonávat samosprávné funkce

- **českožidovská** asimilace související s otevřením ghett, stěhováním Židů, nákupem půdy – pronikání češtiny do židovských rodin, pocit sounáležitosti s místem a lidmi, postupné začlenění do židovské společnosti, rozšiřování českého vlivu skrze židovské poslance
- vítězství asimilace k českému národu – nositeli židovští studenti a intelektuálové
- 1846 česká básnická sbírka *České listy*
- 1876 vznik Spolku českých akademiků židů

- 1881 Kalendář českožidovský – české periodikum
- 1893 Národní jednota českožidovská – nepolitická organizace
- 1897 Politická jednota českožidovská – snaha o zrušení židovských škol
- negativní vnímání asimilace do české společnosti ze strany radikálních nacionalistických skupin – násilná snaha o poněmčení české společnosti v oblasti

HOSPODÁŘSTVÍ – Židé trnem v oku drobným živnostníkům a zemědělcům, obvinění ze zapříčinění úpadku v době hospodářské krize v r. 1873, bojkoty

JAZYKA – užívání němčiny vnímáno jako projev přihlášení se k německé národnosti, německý vyučovací jazyk

- vznik antisemitsky orientovaných politických stran, propagace teorií spiknutí, hledání národních nepřátel, sledování národní loajality
- projevy nesnášenlivosti a protižidovských nepokojů – vrchol v roce 1897 po pádu Badeniho vlády (nesouhlas s jazykovými nařízeními, pogrom v Praze na židovské obchody a instituce)
- stereotypní protižidovské vnímání náboženské, kulturní, jazykové a etnické jinakosti – obviňování Židů z vraždy Ježíše Krista, z otravování studní a šíření morové nákazy, ze znesvěcování hostií, z rituálních vražd křesťanských panen a chlapců, z plánování celosvětového židovského spiknutí
- Židé univerzálními viníky - hroucení tradičních hodnot a další negativní následky modernizace a sekularizace společnosti

- stereotyp Žida jako člověka nepřizpůsobivého, lichváře usilujícího pouze o vlastní obohacení se, cizopasníka parazitujícího na českém národě, podvodníka, vydřiducha a zloděje, lenocha vyhledávajícího snadný výdělek a chlípného svůdce křesťanských panen
- vliv těchto stereotypních představ na českou společnost patrný v úspěšnosti antisemitsky orientovaných politických stran při volbách do říšského parlamentu a především v době **Hilsnerovy aféry** (1899-1900)